Алесь Ліпай

Кніга паэзіі

Пад сьнегам

Мінск
ФілСерв плюс
2001

У Д К 882.6-1
Б Б К 84(4Беи)6

Ліпай Алесь.

Пад сьнегам. Кніга паэзіі. — Мн.: ФілСерв плюс, 2001,— 196 с. +24 іл.

ISBN 985-6489-32-6.

У кнізе сьцісла, дакладна і шчыра зафіксаваны многія рэаліі сёньняшняга духоўнага і палітычнага жыцьця Беларусі, як на своеасаблівай літаратурнай кардыяграме, накрэсьлены ўзрушэньні і заміраньні нераўнадушнага сэрца.

Зь вялікай удзячнасьцю дамастака Ягора Батальёнка, карціны якога цудоўным чынам супалі з настроем майго жыцьця.

А.Ліпай

У Д К 882.6-1

У кнізе зьмешчаныя рэпрадукцыі карцін Ягора Батальёнка.
На вокладцы — Абярэг, 1995.

ISBN 985-6489-32-6.

Гэтую кніжку я азначыў бы коратка як нататнік таленавітага чалавека.

У ёй сьцісла, дакладна і вельмі шчыра зафіксаваны многія рэаліі сёньняшняга духоўнага і палітычнага жыцьця Беларусі, як на своеасаблівай літаратурнай кардыяграме, накрэсьлены ўзрушэньні і заміраньні нераўнадушнага, збалелага сэрца.
Акрамя відавочнага і, як мне здаецца, важнага сьведчаньня аб сваім часе, старонкі гэтай паэтычнай кніжкі пераконваюць у безумоўных мастакоўскіх здольнасьцях аўтара, у яго сур'ёзным творчым патэнцыяле, які дужа хацелася б у самую блізкую пару зноў убачыць пацьверджаным і паўнавартасна выяўленым у слове. Тыя эксьперыменты, у якіх даволі ўпэўнена пачувае сябе малады паэт, шырыня абсягу зацікаўленьняў і натуральная, нават падкрэсьленая прывязанасьць да традыцый,да глыбіннага ў гісторыі Бацькаўшчыны, даюць усе падставы ня толькі спадзявацца на новыя самабытныя творы, але і верыць у ягонае далейшае прафесійнае сталеньне.

Мне было цікава знаёміцца зь неардынарным, споведным "нататнікам" Алеся Ліпая. Не сумняваюся, што і вы, раскрыўшы гэтую кнігу, прачытаеце ўсе "запісы"да канца з добрым і сьветлым пачуцьцём...

Генадзь Бураўкін

Сяброўскія адносіны да хворага

Лёс мой — што лёс Беларусі:
здэцца, была надзея...

Хворы, на дол павалюся,
буду пытацца:
"Дзе я?"
Нехта глуха адкажа:
«Ту-у-у-та! ,—
пойдзе і побач ляжа,
мой адбіраючы смутак.
Будзе песьню нашэптваць,
выдаючы за чужую..»

Яму — да вясны далежваць.
Я ж нават не даначую.

Пад сънегам

1993 – 1995

* * *

Пад сьнегам вякоў — зямля Беларусі.
Здаецца, для йдучых з чужыны завей
няма па ўсім сьвеце вялікшай спакусы,
як толькі выстуджваць яе.

Застылай на самай пранізьлівай ноце
мелодыяй вусьціішных казак і дзей
вятры расьпінаюць тутэйшых людзей
на крыжыках іхніх жалоб па свабодзе,—
Майляў, паспрабуюць няхай уваскрэснуць!

Сьпяваючы ім велічальную песьню,
завеі
цяжараць іх веі,
а зграі вятроў
студзяць іхнюю кроў...

* * *

Касьмічны холад падае на край,
як надыходзіць люты.
А тут бяда: хто — невядома скраў
агмень людзкой любві,
пакінуў лютасьць.
І люд — хаця, брат, адкажы,
што засталося ў ім людзкога? —
злавіць на гэтым крадзяжы
спрабуе Бога...

* * *

Я, — зноў у чужым горадзе
зьнячэўку вясной выцяты,
на сусьветавай мордзе,
быццам скула, вытырк.

Але свайго ня выракся:
як ні было б высака, —
на пляц, свой з гэтых высяў
выціснуся пырскай.

* * *

Самы судны дзень. Самы сумны горад.
Як яго чужой мараю агораць?!
Нечый дабрадзей — ім жа кляты вораг,

здраднік некаму — ім жа баславёны,
у самотны дзень ад самот збавёны. —
Чым не Іісус, чалавецтвам сьнёны?

Самы страшны цень. Самы стратны горад.
І па ім вар'ят, нейчым шчасьцем хворы,
расьцякаецца пачуцьцёвым гворам...

Не тапчы яго бруднаю падэшвай,
бо, натоўпе, лёгка пакаўзьнешся.

* * *

Чатыры сьцяны чужыны.
Падлога — ў дошках дарог.
І толькі адна сьцяжына
вядзе на родны парог.

А я ейны пыл ад іншых
адрозьніў бы і сьляпым...

Дурны быў, пайшоў — і выйшаў.

Назад, каб ня ўлёгся пыл.

* * *

Тою ноччу продкі ажылі, —
у нагах ля нашых ложкаў сталі,
мовілі:
— Дык гэтак вы, засранцы,
берaглі пакінутае вам?!

Нам тых слоў было не разабраць:
што-што, а сьпімо даволі моцна;
нават і ня бачылі, як старцы
з покуці здымалі абразы,
выцерлі зь іх сьвятатацтва пыл,
тройчы імі нас перахрысьцілі
і сышлі зноў пад свае капцы...

Глянь у кут — там зараз павуціньне.

* * *

Дажыўся, народзе! Ужо не бруіцца
ў венах тваіх зьнямоглых —
перасыхае, быццам крыніца,
мова...

* * *

Шчасьце — нібыта Пан Бог:
адзіны доказ Ягонага існаваньня —
а большага і ня трэба —
мая вера.

* * *

На выцьвілым, аж белым, небе
крывавіць шнар-усход...

Пад гэтым сьцягам хісткай грэбляй
ідзе кудысь народ:
зьнямоглыя нямыя твары.
Што сэрца — то гузак...

Як не патоне ўвесь у твані,
дык вернецца назад.

* * *

Вусны здольныя толькі на ўсьмешку.
Невядома ім слоў хараство,
як ні сілюся вымавіць нешта...

О Спадару Нябёсны, за што?!
А калі перад некім я вінны,
як, нямому, грахі замаліць?
Навучы і даруй, перш чым сына
прынясеш у ахвяру зямлі,
бо душы без Твайго даравання,
быццам кані, пакутаваць век.
А ці ж месца пакутам і зданям
у названай Сусьветам царкве?
Што ж ты, Божухна, не азавешся?

З-пад цяжарных сьлязою павек
запытальна гляджу на твае
вусны, здольныя толькі на ўсьмешку.

Не

— Яны чужыя, хіба ты ня бачыш?!
Іх справы і надзеі — не аб тым.
Ня хопіць ні цынізму, ні сьвятынь
азызлыя іх душы перайначыць.
Для іх дзіравай беларускасьці
ня хопіць ні Радзімы, ні чУЖЫНЫ —
усё адно пагубяцца пад ганкамі хацін,
як высьлізнутыя з рукі ажыны.
Яны абралі самі гэткі лёс —
і Гэткі Лёсе будзе іхняй карай.
А мы пайшлі. Узьмежкам ці ральлёй —
абы ня мець ні мары пад папарам.
Пайшлі ад іх, каб не зчужэць самім,
а імі нават думак не страміць...

— Куды ты пойдзеш ад свайго народу?

Малітва сьляпога беларуса

Выдадзеная, як Хрыстос, вучнямі сваімі
на крыж зь мячоў Захаду і Усходу,
вымушаная кожнаму пакаленьню нашчадкаў
здраднікамі сьвярбець,
о, Бялюткая Русь, кліч дзецюкоў са сьвяточных карагодаў,
О, Балюткая Русь, дай ім апошнюю зброю — любоў да цябе!

Годзе ім ужо па цямнюткіх завугольлях сэрцаў
мары, быццам паненак, ціскаць,
годзе пад радыяцыйнымі дажджамі чужынскай палітыкі гібець, —
кліч дзецюкоў, а ня то яны могуць мову па сьвеце распырскаць,
падобна лацінскай,
І, толькі трухлеючы, плішчыцца будуць
у нетры твае ўсё глыбей.

Адбяры іх ад немачы сьвятататных песень,
ад небачы вядзьмарскага дзіва,
дай ім трохі сораму ў вялікім шчасьці
й вялікага гонару ў бядзе! —
Малюся табе, заклінаю цябе, о Бялютка-Балюткая мая Радзіма!
І тады я нават вачыма кія здолею убачыць твой будучы
дзень.

* * *

На Радзіме няма пракокаў.

Ёсьць героі, зладзеі ёсьць,
а каб хто паказаў дарогу,
на якой нас пакіне злосьць,
на каторай сустрэне шчасьце —
паасобку ці разам усіх —
не супалі мы зь імі па часе,
на Радзіме нябачна іх.

Без пракокаў, вядома ж, нялёгка —
люд ня ведае, што рабіць:
ці то заўтрашняе галёкаць,
Ці то сёньняшняе згубіць.

На Радзіме няма пракокаў,
бо прарок бы ўстаў і сказаў:

Рэквіем па маністках

памяці бацькі майго

Пайду і я. Што аднаму сядзець?
Захутаюся ў матчыну чамару,
на сьцежку наніжу маністкі-мары,
якія пералічваў пасяньдзень.

Сьцяжынку гэту пратаптаў карван,
калі ў апошні дзень майго дзяцінства
натоўп мяне ў сваіх шкадунках сьціскваў
і пацеркі блішчастыя ірваў.

Што тут казаць — ня здолеў, не зьбярог.
Хаця якая ў тым была патрэба? —
На вопратцы нахмаранага неба —
плярэзы лістападаўскіх бяроз...

Маністкі я пасабіраў пасьля.
Нічога, што застрэміўся ігліцай, —
затое мог перад сабой хваліцца:
вось як шаную спадчыну, маўляў.

Але душы нічым не дагадзіць, —
усе адно нанізвае на стрыжань
патрэсканага бацькавага крыжа
маністкі непадлічаных гадзін.

Прысяду тут. Што аднаму хадзіць?

* * *

Вільня сьпіць. Як доўга Вільня сьпіць!
Ейных сноў ланцуг, знайдзіся мерка,
быў бы карацей адно за сьпіс,
складзены тым часам Пані Сьмерцю.

Вільня сьніць. І слухае праз сон,
а ня можа зразумець той мовы,
на якой гаворыць люд мясцовы —
пра каханьне, пра жыцьцё і скон.

Вільня трызьніць. Пад гудкі аўто,
дробнае выстукваньне абцасаў —
Вільня трызьніць не пра Тую, што
так дашкліва сьпіс вядзе тым часам.

Ейных сноў ланцуг, — знайдзіся дзе
майстар, каб у бронзе распавесьці, —
зьнітаваны лёсамі людзей,
чый адметны знак — магнацкі персьцень.

З-пад яго выходзіў роўны сьлед,
што на твары, што на тэстамэньце...
Толькі ўсё сыходзіць, быццам глей,
быццам глей праз пальцы Пані Сьмерці.

Шоргат гэты чуецца праз сон,
не дае ўзгадаць Сьвятое нешта...

І ад мовы засталася рэшта —
Пра Каханьне.
Пра Жыцьцё.
Пра Скон.

* * *

Таўро на маім целе.

Ты бачыш — і адсланяешся.
— За які грэх? — пытаешся зводдаля.
Я ня маю, што адказаць,
хаця грэшны.
— Чыімі рукамі? —
У гэтых словах
хоць крышачку шкадаваньня.
І я шапчу,
каб ніхто, акрамя цябе, не пачуў:
— Рукамі вернікаў зоркі Палыну,
якая ўзышла над маім народам.
Ты чуеш — і адсланяешся.
— Ці ж яны магутней за твой народ?
ледзь вымаўляеш здаля.
— Яны непадсудныя майму народу, —
ты бачыш, як дрыжаць мае вейкі. —
Іх судзіцьме Пан Белабог,
бо людзі зьнямоглыя, —
кажу зьнямогла.

Ты адчуваеш — і адсланяешся.
— Што ж ён не ўратаваў
народ твой ад болю? —
разумею па вуснах,
покуль яшчэ магу разгледзець.

Я ня маю, што адказаць,
бо грэшны:

таўро на маім целе.

Яны сьляпыя

"Мы сьляпыя. Ўдаліся такімі.
И теперь — хоть там глаз, хоть волдырь
Нам бяз розьніцы. Звыкліся зь кіем.
да и рядом всегда поводырь.

Ясна, кара нам гэтая зь неба.
А и ту мы смогли обернуть
на карысьць — бо ня маем патрэбы
в зеркалах, отражающих суть.

Што нам з вашае прыгажосьці?
Обаяйте хоть целый мир,
а мы ўбачым вас, ягамосьці,
в том обличье, что и поводырь.

Нашы вочы — і ў гэтым вусьціш —
словно окна в домах на снос.
Лад жыцьця? Адназначна — вусны,
разве что за вычетом снов.
Мы сьляпыя? Найрад ці станем
из-за этого горевать..."

І сьвядома ідуць на закланьне,
вашу мать!..

Адкрыцьцё сьвятататніка

Дзень кінецца ў адчаі пад колы цягніка,
апырскаўшы крывей палову неба...

Нядоўга барве гэтай вам вочы апякаць —
яна сьцячэ ўся ўадначас у небач,
пакінуўшы на рэйках чыгуначных адно
шматкі ад нечай вялікоднай песьні —
ці сплецены Хрыстом валошкавы вянок,
які ўрастае ў першатравы ўвесну,
ці сьпечаны матуляй і сьвенчаны пірог,
што сынавай няўдзячнасьцю заплесьнеў...

* * *

Вуж зялёны ў чырвоныя кратны
зьнерухомеў на сьнезе вякоў.
Усяго і жыцьця ў ім, што з драпіны
вонкі плішчыцца горкая кроў.

З гэткай далечы поўз, так паранены,
па людзкіх чарапах і касьцях!..
Сьледам слаўся пад хмарамі дранымі
пас, барвовы па белі наўсьцяж.

Пас, барвовы да зайздрасьці. Ворагі —
іншых колераў зьмеі, вужы —
цела, скрэмзанае суворамі,
цікавалі з-за кожнай мяжы.

Ён жа сыкаў на іх, не кусаючы,
ведаў мо толькі ўласную кроў.
Поўз, паранены так, з гэткай далечы
і дапоўз:

вунь, зялёны ў чырвоныя драпіны,
зьнерухомеў на сьнезе вякоў.
Усяго і жыцьця?..

Пілінаўка

1986 – 1981

Тутэйшая думка

1

Я гляджу з адчайным смуткам
на тутэйшую зямлю:
колькі глебы некранутай
я да мары прытулю!
Сёньня бы сама прырода
месяцам гэтым шле праклён:
на тутэйшых агародах
не тутэйшы вырас лён.
І саміх людзей спрадвеку
п'е-высмоктвае іржа:
у тутэйшым чалавеку —
не тутэйшая душа.
Пад тутэйшым цьмяным небам
цьмяны дзень і цьмяны лёс. —
Ці ж такое мне патрэбна?
Дзеля гэтага я рос?
Ці ж аб тым сьпявала маці,
дні свае п'ючы нагбом
над калыскаю дзіцяці
і на полі над снапом?..
Хай у промнях цьмяных высяў
сорам выесьць сэрца мне,
што пра матчын сьпеў забыўся,
што душою патанеў.
І калі ня знойдзе ўтулку
люд тутэйшы — разам зь ім
я з такім адчайным смуткам
прытулюся да зямлі!

2

А мо я гэты боль прыдумаў?
Як азірнуся — чым не рай:

з-пад ценю гаспадарчых сумак
ня бачны нават небакрай.
Людзкія ўсьмешкі сьлепяць вочы
І сьлёзы шчырыя ўваччу...
Хай людзі іншага ня хочуць,
а я - інакшага хачу!
Ня буду годнасьць іх аспрэчваць,
але — кім з жыхарoў зямлі
да самых паўсядзенных рэчаў
сьвятыні зьведзены былі?
Якая з чалавечых нацый
кранула Неруш? Варвары!
Ім лепш натоўпам называцца
за зруйнаваны марна Рым!..
Няма, напэўна, вінаватых,
бо вінаватыя — усе.
Мы хіба толькі жалю варты
за страчанае пакрысе.
Мы звыкліся з усім Сусьветам,
з жыцьцём бяз мовы матчынай,
шануем антыквар і рэтра
і марнатравім спадчыну...
Наўкол мяне ў штодзенным гудзе,
бы тыя галкі на ральлі,
шчасьлівыя і проста людзі.

А мне — баліць. А мне баліць!

3

Белавежская пушча, схоў надзей і адчаю,
ты сьляды маіх продкаў шануй у быльлі!
Я параненым зьверам сябе адчуваю
на тваёй шматпакутнай, гаротнай зямлі.

Быццам кроў, што па спадчыне мне перададзена,
я губляю душу, але крыж свой нясу

і шукаю трыпутнік, ня знойдзены прадзедам,
каб хоць трохі суняць твой валошкавы сум.

Веру матчыным словам, уласнаму болю —
сьлепіць бельмы зласьліўцам саян Белых Веж!
З казкай, чутай табой у калысцы нядолі,
ты, няйначай, да папараць-кветкі плывеш

праз туман-акіян невыгойнага лёсу,
што адзіна пяшчоціць тваю шчырыну...
Твой павабны празор у аздобе калосься
я ніводнай манодумкай не закрану! —

Да тваіх каранёў пры ўсялякай нагодзе
прыйдуць іншыя людзі, каб шчасьце гукаць.
Можа, сьхіліцца нехта праз колькі стагодзьдзяў
сьлед і мой на сьцяжынках тваіх адшукаць.

Ён ня будзе пазначаны нечым нязвычным —
я жыву, як увесь мною выбраны сьвет.
Толькі бедаў сабе трохі болей назычыў
і па шчасьці сваім гараваў неўпрыкмет...

Белавежская пушча, мне баляць твае раны,
працінае наскрозь веліч вечных надзей.
Я на гэтай зямлі гэтым сьветам абраны
адстагнаць і адшчасьціць мінулы твой дзень.

В о ў к

4

Я стаміўся за ноч.
Выць хочацца ад крыўды і голаду:
да ведама шнырыў па тутэйшым лесе —
І хоць бы кавалак жывога!
Здаецца,
больш ня ўстаць мне з-пад гэтай яліны.
Нямашака моцы нават выпаўзьці
пад сьцюдзёныя промні ўзыходзячага сонца...

Але — што гэта?
Трэба ўзьняцца,
прыслухацца, прынюхацца:
чый гэта брэх?
Чые цьмяныя постаці?
Чый агідны дух паўзе над сьнежным покрывам?
І гэты раптоўны нясьцерпны боль — адкуль?
Я спалохана кідаюся ўбок,
вішчу, як апошняе шчанё,
ды ўтрапёна ўзіраюся ў колер уласнай крыві,
Ўпершыню.

Я памятаю:
так паміраў мой бацька!
Кроў плішчылася зь ягоных грудзей
і амаль адразу
застывала на траве ля нашага логава.
Мы,
тады ледзь глядзелыя на сьвет ваўчаняты,
і Ваўчыца,
і сам Стары Воўк
з гэткім жахам залізвалі тую шчылінку
на бацькавых грудзёх,
але дарма...

Зараз — не да раны.
Я бягу,
пакідаючы на сьнезе гарачыя кроплі —
чырвоныя лахмоцьці свайго жыцьця.
Я ратуюся ад вас,
людзі,
ад невыноснага сабачага ляманту і выцьця,
І не магу ўратавацца —
усюды,
куды ні паткнуся,
натыкаюся на чырвоныя лахманы
чыйгосьці жыцьця.
Мне нельга пераадолець,
нельга пераступіць праз кроў продкаў маіх,
якой афарбавалі вы шматкі ануч,
разьвешаныя па ўсім сьвеце.

Я схаваюся зараз,
зьнерухомею за кустом
і, калі адзін з вас наблізіцца,
скокну да ягонага горла,
разарву яго сваімі кіпцюрамі!
Помста, бязьлітаснасьць, жорсткасьць —
адзінае выйсьце.
Хай мяне чакае сьмерць,
хай і мая кроў
афарбуе анучы і рукі аднаму з вас —
я гатовы памерці,
калі мае іклы
ачырвоніць вашая кроў, людзі...

Магчыма,
я пасьпею згледзець,
што мы з вамі адной крыві.

5

Я і Сусьвет — мы неўзаемныя:

яму ніякай справы да мяне,
а я аддана шчэруся знаўкола...

6

Вы кажаце, я выю воўкам?
А я нат у выцьці сваім сьмяюся
над неачалавечаным натоўпам,
які мяне па-воўчы выць прымусіў.

Увесь Сусьвет — маладзіком уверсе.
Я зь ім сустрэўся зноўку — вусны ў вусны.
І гэткі боль шчыміць у нашых сэрцах! —
а я нат у выцьці сваім сьмяюся.

Увесь Сусьвет — шматок майго настрою:
пілілаўка. Пустэча. Неруш. Немач.
Над неачалавечаным сабою
я, сьмеючыся нават, выю нема.

Даўжыні

7

Я зашмат ад жыцьця хацеў.
І — як вынік — ня меў нічога,
быццам у прадоньне ляцеў
доўга.
Доўга
гэтай думцы на пройме трымцець,
бо ж усё-ткі шкада былога. —
Я зашмат ад жыцьця хацеў.

8

Гаворыш, а словы твае ні аб чым,
і мары мае аж заходзяцца жалем!
Я іх ад цябе надалей не хаваю —
шпурляю ў маўклівых вачэй далячынь.

Ні рэха ў адказ — ані сьмех, ні адчай.
Адно, як у студні, там сьвецяцца зоркі.
Астатняе — цемрадзь. Глыбока. І золка.
І толькі — ў тваіх невымерных вачах.

Золь плішчыцца вонкі, што моцы стае,
распальвае розум і сэрца халоніць...
І там, у нязьведаным покуль прадоньні,
губляюцца дзёрзкія мары мае.

9

Мне дзяўчына чытае вершы.
Вершы існыя, як жыцьцё.
І гучаць яе словы першым
неастуджаным пачуцьцём.

На асьмяглых ад болю вуснах,

у натоленых шчасьцем вачах
вершы гэтак шчыра сьмяюцца
і аб гэткім таемным маучаць!..

Хай душа яе зноў сваволіць.
Я ж дагэтуль сваю наталіў —
мне хапае і ўласнага болю
ды шчасьлівых калісьці хвілін.

Я ўчапіўся за іх аберуч,
дасягоньня таюся між іх...
Ты даруй мне, дзяўчына, неруш
і пачуцьцяў, і мар маіх.

Ты ня руш, бо дарма. Няхай мне
дзень былы толіць мроі цяпер —
я ж тваё шаную каханьне
і хаваю ў сабе свой верш...

Маёй ноччу

10

Выбягаю, расхлістаны, зь інтэрнату:
вонкі з гэтых абрыдлых сьцен,
зь дзён, ад рогату-плачу стракатых,
пад начны спадарожны цень!
У трамвай пасьпяваю ўскочыць
і ў зьнямозе — ілбом да шкла —
пазіраю ва ўласныя вочы,
болем выцмыганыя датла.
Дойга колам па рэйках ляскаць,
церушыцца адчаю імжой...

Гэта ноч, што павінна быць наскай,
я хачу, каб была маёй.
А таму на апошнім прыпынку
выйду ў ноч. І ня згледжу няхай,
як па вулічным цьмяным пустынку
прагрукоча апошні трамвай.
Да скарынкі зямлі — асфальту
ціш прыцісьне мае сьляды.
Мне адсюль да нядаўняй хаты
мо з гадзіну ўсяго хады.

Але я не пайду. Павошта?
Між пустэчу ахутаўшых сьцен
я занадта вялікім коштам
там плаціў за ўсялякі дзень.
Што вяртацца? Я згодзен цалкам
з наваражаным для мяне.
Сяду дзесь на астылую лаўку,
скурчу думкі яшчэ цясьней.
Да віднога ніхто не абудзіць
вершаваных пачуцьцяў радкі...
Хто па мне непакоіцца будзе?!

Я таксама — ані па кім.
Мне таксама нікога ня трэба.
О, спакуса маіх адзінот!
Я вачамі памкнуся да неба,
да напоўненых зоркамі сот:
мо адна зь іх апошні раз блісьне,
ціха скоціцца ў нікуды.
Я ж прыкмечу — і ненаўмысна
пажадаю сабе бяды.
Так, бяды. Гэта мой паратунак,
гэта мой пажыцьцёвы кудмень.
За дзярзоту надзей і думак
ёю плаціць мне кожны дзень.

Хай абранаю мною ноччу
золка, скрушна — трывай не трывай!
я бягу. Пасьпяваю ўскочыць
у бязьлюдны апошні трамвай.

11

Гукаю шчасьце.
У адказ — ні слова.
І дзе яно сягодня?
Як знайсьці?
Былыя дні — ня болей, чым прадмова
да нечага вялікага ў жыцьці.

Гукаю шчасьце.
На мяне злуюцца,
зь мяне сьмяюцца...
Годзе ім ужо!
Я сам сабе павінен адгукнуцца,
абы яны прачнуліся душой.

Гукаю шчасьце —
быццам сьвятадзею,
пакуль яшчэ ня здолеў ачарсьцьвець.

А мне карціць апошнюю надзею
нарэшце выкрычаць у сьвет.

12

Маўчыш. Душа — нібы лядо.
І я маўчу. Абапал — золак
хавае бляск апошніх зорак:
маўчыш. Душа — нібы лядо.
Сусьвет зьнямог за ноч ад болек,
цярушыцца між нас нудой —
маўчыш. Душа — нібы лядо,
і я маўчу. Абапал — золак.

Мой дзень твайго анёла

13

Я шукаю апошнія ружы.
Ашукаю нарэшце дзень і
паспрабую ў сабе адужаць
надзеі.

Я таіў іх, як мог, уроспадзь,
ад сваіх і людзкіх насьмешак,
а сягоньня... хай ружы роспач
суцешаць.

Гэты дзень меўся быць шчасьлівым,
да сябе мяне клікаў зычна...
Толькі іншае лёс дашклівы
назычыў:
я трымаю апошнія ружы.

Я стрымаю ружова-калючы
сьмех. Нішто сабе, толькі дужа
балюча.

14

Сэрца мае палоніць
чырвань апошніх руж.
Вочы схаваю ў далонях,
мары ў адну зьбяру —
моўчкі ўва мне няхай лепш
высахне са сьлязьмі:
ведаю — не кахаеш.
Дык хоць ружы вазьмі.
І не зважай, што крывавяць
дзіды мне пачуцьцё —
гэта на доўгую памяць.
Гэта на ўсе жыцьцё...

15

"Як ня хочацца мне пакідаць гэты дзень!
Ён адзін — бы прыкметнае ў цемры.
Я іхшоў да яго, як на плаху ідзе
кожны, хто ў сваю зорку паверыў.
Хай жа зьведаў адну толькі слодыч — надзей,
хай растраціў былую упартасьць —
як ня хочацца мне пакідаць гэты дзень!.." —
я падумаў, ступаючы ў заўтра.

Амаль што белыя ночы

1986

***

Кладзецца зер пачуцьцяў паўз царкву.
Хістае вецер думкі, быццам гольле...
Мы, пэўна, не сустрэнемся ніколі,
ня ведацьмем, калі насіць карву.

Мы, пэўна, не сустрэнемся нідзе.
Што перад будучыняй гэная мінута? —
А не суняць, а не суцішыць смутак
няўрымсьлівымі зданямі надзей.

А не суняць, а не суцішыць боль!
Шматкі душы трымцяць на пройме жалю.
...Даруй мне ўсё. Я зараз ад'язджаю,
даруй мяне. І апраўдай — сабой.

Удзень,
калі цьвіла вада на рацэ Вялікай

...Быў звычны дзень. Вялікая-рака
імкнулася ў вялікія азёры.
І я змагаўся зь ёю — як мага, —
і, як належнае, прымаў яе пакору,
пакуль ня зґледзеў бездань пад сабою.

О, што я ўбачыў там, на берагах,
калі мяне ўзьняло на хвалі болю!

О, што я ўбачыў! — і на берагах
адчай людзей вартуе штохвіліны..:
быў звычны дзень. Жыцьцёвая рака
камусьці плыць давала супраць плыні.

Крывыя люстэркі

1988

* * *

Што ты ходзіш за мной, мой ценю,
ясны дзень у дзень крок у крок,
хіба ж мала зьвяроў на сьвеце
і дарог?
Я нічым за астатніх ня лепшы,
нездарма абзывалі ўсяляк —
што, маўляў, дзікаваты і шкодны я
ваўкалак.
Ці ж запэцкаю сэрца крыўдай?
Барані мяне іхні бог!
Хай ня помста мая іх стрэне,
а любоў.

А любоў
мая помсту іхнюю стрэне.
Богам ці ж адбаронішся? —
Абаб'еш толькі лоб і калені.
Ваўкалак
хай сабе дзікаваты і шкодны я
(нездарма мяне ганьбілі
тыя, лепшых мянушак годныя).
Ды дарог
хіба ж мала зьвярам на сьвеце?..
Цьмяны дзень у дзень сьлед у сьлед,
ценю мой, не бадзяйся дзесьці.

Наўрад ці

...А тыя, што са мной ішлі, далёка.
Пакуль я вершаваў пра іх радкі,
пакінулі — разбуўшыся, бяз крокаў.
І вось — адзін. Перада мною — крокаць
(а, зрэшты, цьвёрды грунт пад кім?).
Якую мару абчасаць пад кій? —
Ня вельмі каб, а ўсё б у шлях палёгка.

Ня вельмі каб, аднак усё ж нялёгка
былую мару абчасаць пад кій...
Дарэчы, цьвёрды грунт — пад кім,
калі перада мною — толькі крокаць?
Пад тымі, што, разбутыя, бяз крокаў,
пакуль я вершаваў пра іх радкі,
употай ад мяне пайшлі далёка?

Наўрад ці

Толькі казка

Казка сівога ліпеня —
наша каханьне, бо
ты мае вусны выпіла,
я — твой апошні боль.
Ты мае сны натольваеш
шчасьцем, бы творыш зьдзек, —
ноч, як правіла, большае,
калі меншае дзень.
Сэрца адчаем выцяушы,
сьнішся яшчэ і яшчэ...
Ты мае вершы высушы!
Сьлёзы — хай для вачэй.
Мары, якой ты здрадзіла,
досыць было на ўсхліп
па днях, снамі раскрадзеных.
Сёньня ж усё перайначыцца:
рукі кладу на вуглі.
Як ні баліць — не плачацца

А не баліць — дык плачацца.
Рукамі студжу вуглі.
Сёньня ўсе перайначыцца:
дзён, намі раскрадзеных,
досыць будзе на ўсхліп
па мары, якой ты здрадзіла.
Сьлёзы сваіх вачэй
ты маім вершам высушы,
сьніся яшчэ і яшчэ...
Сэрца адчайна выцяўшы,
меншае новы дзень.
Ноч, адпаведна, большае.
Шчасьце на твары — зьдзек?
Ты мае сны натольваеш,
я — твой апошні боль.

А мае вёсны выпіла
наша каханьне, бо
казка сівога ліпеня —

толькі казка

Содні

эцюды
1989

Раніца

Паабтрэсаў гарэзьнік-вецер
бобкі зор зь нябачных галін.
На сухое, напэўна, вецьце, —
вунь як неба край падпаліў.

Дзень

разьдзірае мяне кіпцюрамі справў
я крычу, але крык мой
надта слабы, каб крануць космас
космас жа надта малы,
каб абразіць мяне
сваей абыякавасьцю

Вечар

перакуліў неба, як глечык,
выпіў увесь блакіт
і малюе пэндзьлямі сьвечак
зоркі на дне ракі.

Ноч

Распусьцілася кветка ночы,
пад сваімі пялёсткамі
пахавала палі і плошчы.
А што дзідамі вострымі
пакалола далоні неба —
так яму, небараку, й трэба.

Стрэмкі

аднарадковікі
1996

* * *

Рой зорак узьвіўся зь нябачнага вулею

* * *

Я ў Вашых руках — быццам гліна, о Іна

* * *

Ноч тым цямнейшая, чым болей ліхтароў

* * *

Паліцы жыцьця застаўлены кнігамі дзён

* * *

Дарога доўгая, бо думкі даўкія

* * *

Гора — быццам кроў — згортваецца

* * *

Празрыстасьць душ ёсьць іх прыкмета

* * *

Трухлеюць вёскі, бо шырацца клады

* * *

Ноч замінае толькі тым, хто не ўлюбёны

* * *

Лебедзь тваёй рукі ловіць з вуснаў маіх пацалункі

* * *

Каханьне ёсьць узьлёт вышэй няма

* * *

Дзякуй Богу, што мы супалі па часе

Міжрадкоўі

1989 – 1990

* * *

Галіны балюча стукаюць па вокнах.
— Хто там? — твар да халоднае шыбы,
толькі сэрца падманеш хіба? —
Ноч і дождж. Цёмна і мокра.

* * *

«Я чакаць не магу, не хачу і ня умею!» —
апякло, быццам вуглем з чужога вагню,
а на вуснах — прысуд выпадковаму дню:
«Ты ня зможаш мяне дачакацца — ня ўмееш...»

* * *

...І апошнія кроплі надзей
высыхаюць пад промнямі прыкрасьці:
дзе праходзіць жыцьцяпадзел
паміж шчодрасьцю й шчырасьцю?

* * *

Я з кожнай стрэчай больш і больш
цябе ахопліваю сэрцам,
і шчасьцю там хапіла б месца,
калі б ня твой нязгойны боль...

* * *

Баліць, смыліць нутро... Навошта?
І як на жаль бясконцы сіл стае? —
Ліст за лістом штодня прыносіць пошта.
Ліст за лістом штодня — не ад яе.

* * *

Пішу. А для каго?
Лічу, што для багоў.
А на думку Бога —
для сябе самога.

* * *

Сэрца недаедзены акраец
млосна хутаецца ў зрэб'е ночы:
— Гляньце, зорка дагарае!
Колькі болю і адчаю ў небе!..

* * *

Я і ў вершах сваіх не знаходжу такою,
сэрца крыкам заходзіцца — вусны маучаць:
што з табою было? Як ты стала такою,
каб караць і каб літаваць — у адначас?

* * *

Што ні дзень — то горшы.—
Дагарае зьніч.
А каханьняў, як у бедных грошай,
не хапае, колькі ні пазыч...

* * *

Неаглядная золь у бязьмежным блакіце
хай астудзіць сусьвет і пазбавіць сьвятла!
Людзі, ляжце, засьніце.
Так ад вас меней зла.

* * *

Старыя
(лёс!)
губляюць дні ў мінулых мрыях —
шкада калісь нявыплаканых сьлёз.

* * *

Праводжу новы дзень. Бяз жалю,
нібы якісьці таварняк.
І мы ня раз вось гэтак ад'язджалі,
Бо нас праводзілі — вось так...

* * *

Усё аддам — надзеі, грошы, волю.
Каханьне, вершы, хлеб — усё раздам.
Радзіму ж — нізавошта аніколі
ні сільнікам, ні жабракам.

* * *

Між чужакоў ці ў роднай хаце,
ствараючы дабро ці зло,
ахвота верыць у былое шчасьце...
Яно тады і шчасьце, як прайшло.

* * *

Дням, бы льду, пад пальцамі крышыцца,
на чыесь галовы церушыцца...
Толькі сьмерць, нястомны рэвізор,
можа супыніць гэты разор.

* * *

Падацьме дождж на гэтыя кветкі,
сонейка лашчыцьме — клопат які!
Толькі дарэмны — гругане, у сьведкі,
што не ўрастаюць у глебу вянкі...

* * *

О, мой лёс, айчым з чужога краю,
не кранай мне зычаны пасад:
я і так канодумкі губляю.
Дзень наперад — быццам два назад.

* * *

Выстудзіў сэрца, ледзякі рук чужых
грэючы сваім дыханьнем...
Баліць?
Хай сабе. Хай мне!

Родны склон
1991

Эпітафія выбарам

байка

Нейк на адным двары
сабраліся зьвяры,
ці — больш да праўды — хатняя жывёла.
Бо ўчулі, што ў дварох наўкола
кіруе выбарны Савет.

— І мы ж пасёмся на траве! —
Зьвярнуўся да авечак іх баран. —
І мы ж прыносім малако гаспадарам
амаль дарэмна —
за бярэмя
сена.
Дык хіба ж мы ня дэмас?
Даеш Саветы!
(Апладысьменты).

Пасьля такой прамовы
прынцыповай
і выбралі зьвяры ў Савет —
як павялося,
аднагалосна,
амаль бяз спрэчак —
дзьвюх-трох авечак,
каб, значыцца, яны маглі іх інтарэс абараняць.
А старшынёй абралі барана:
маўляў, калі такі
ён гаваркі —
яму й размахваць сьцягам...

І вось Савет, узброены адвагай,
каб заявіць свае правы
на выбар пойла і травы,
ідзе ў гаспадарову хату
і выкладае ультыматум:

або дазволь перабудоўку,
або абвесьцім галадоўку!

— Ну, што ж, — згадзіўся гаспадар, —
я дэмакратыю вам дам. —
І поплаў — той, дзе пасьвяць статак, —
ён падзяліў на восем частак.
Ці мо на болей? Поплаў, зрэшты,
ад гэтага ня стаў шырэйшы.
Але Савет быў вельмі рады —
маўляў, гаспадару даў рады
і ўзяў пад свой капыт уладу.

Цяпер штодня ў жывёл парада:
які загон абраць пад пашу,
які — пакінуць сенажаткам...
Аднак пастух і нат падпасак
ані ня лічацца са статкам.
А што Савет? — Прыціх, ні слова,
калі па бізуну ў абодвух,
ня схочаш і перабудову.

Кроплі шчасьця
1984 – 1985

* * *

Не, ня веру, што сустрэч ня будзе,
што жыцьцё навек нас разьвядзе
і мяне сьвітанак не абудзіць
промнямі няўрымсьлівых надзей.

Адмаўляюся ад дзён мінулых,
што былі пражыты безь цябе.
Ты падслухай толькі сэрцам чулым,
як у шчасьце веру я цяпер!

Дык пакліч з сабою — і адразу
я згаджуся на бясконцы шлях,
толькі б ведаць, што са мною разам
Ты па невядомы дзень ішла б.

* * *

Ты мяне вінаваціш ізноў,
называеш мяне самалюбцам,
а з-пад ценю абураных слоў
думкі гэтак шчасьліва сьмяюцца.

Ты крыўдуеш? — Такое бяды!
бо напэўна сама адчуваеш:
я ж сябе люблю толькі тады,
калі ты мяне моцна кахаеш...

* * *

Усе было гэтак падобна на сон:
Ты
ўсьміхалася — мне!..
Твая шчасьлівая ўсьмешка
клікала мяне далека-далека — да нашай зоркі.
Я не стрымаўся,
кінуўся насустрач
і адчуў,
што некуды падаю...

> *Пазьней мне скажуць,*
> *што я ўсьміхаўся ў сьне,*
> *і будуць пытацца:*
> *— Чаму?*

...Я адчуў,
што некуды падаю —
доўга-доўга, павольна-павольна,
зажмурыўшы вочы ад выпадковага шчасьця
і страху, —
і прачнуўся, ўсьміхаючыся...

> *Я спытаў сябе:*
> *чаму?*
> *Мо таму,*
> *што гэтак рэдка*
> *выпадае сьмяяцца ў жыцьці?*

...І выйшаў з хаты.
Адразу спавіты ноччу,
ахутаны небывалай цішынёй Сусьвету,
ступіў крок у цемень
і спыніўся. — Далёка-далёка да нашай зоркі.
Усё было гэтак падобна на жыцьцё!

Першы санет

Якое сонца па-над майскім садам,
што бачыў на вяку сваім усё —
і месяца цудоўнае ліцьцё,
і шчодрыя на краскі зоркапады!

Як далікатна сьцелюцца прамені,
як прагна кветкі цягнуцца да сонца —
усёй сваёй істотаю, бясконца!
Але дарэмны гэтыя памкненьні.

О, я разгледзеў у праменях праўду:
жывеш — жыві: зласыч або кахай,
зальле цябе раптоўным шчасьцем хай —
якое сонца па-над майскім садам!

І так — спрадвеку, так — да скону плоці:
ніколі не спасьцігнеш прыгажосьці.

* * *

Я заракуся больш кахаць.
Клянуся люду:
па прыгажосьці уздыхаць
ані ня буду.
Даруйце шчасьце дзён былых,
даруйце сьлёзы —
яны апошнімі былі
на той дарозе.
Сыду зь яе, сыду зусім
у каляіну —
хай застаецца вам усім,
а я - пакіну.
Адмоўлю сэрца палкі стук.
Паверце, людзі —
цяпер ягоны клічны гук
нячутным будзе.
Схаваю сам пяшчоту слоў
і пацалункаў
у сэрцы, быццам пад вузлом
нашчадных клункаў.
Адчайным марам у адказ,
клянуся люду:
вось дакахаю гэты раз —
І больш ня буду.

* * *

На сьвітаньні прачнуся спалохана
і з трывогай убачу, што з хмар
зноў шпурляе дождж кроплі па вокнах,
быццам сьмехам шчасьлівым у твар.

І ўзгадаю, што пад навальніцамі
засталіся ляжаць гвазьдзікі,
каб удосталя шчасьця напіцца
з мной яшчэ не адкрытай ракі.

Да дзьвярэй незачыненых кінуся,
паімчуся пад дождж стрымгалоў,
на імгненьне да мар былых вырвуся,
дакрануся да шчасьця — і зноў:

перш убачу, пасьля — зразумею:
прыгажосьць жа ня ўмее чакаць —
дзе цьвілі гвазьдзікамі надзеі,
там тры белых пялёсткі маўчаць...

Гэта, пэўна, жыцьцём наваражана
ўсім, хто шчасьце трымаў пад плашчом —
кожны дзень прачынацца ўстрывожаным
і гадамі стаяць пад дажджом.

...Зноў спакусьлівы жаль ахінае,
зноў шчымлівая радасьць з краёў —
я ужо ні на што не зьмяняю
адзінокае шчасьце сваё.

Я ня зьведаю болей спакою,
я ня зьведаю большай бяды —
ты заўжды застанешся сьвятою,
колькі б я ні пабачыў сьвятынь...

Парушальнікі немачы

верш у прозе

Золак. Ранішняе сонца за густым туманом — бы камяк расчыненага цеста. Цішыня настылага за ноч лесу. І раптам апошняй кропляй шчырасьці зь нейчых грудзей — адчайны крык:

— Каханая!

А ў адказ — памножаная рэхам радасьць:

— Я тут, каханы!

Трэск ламачча пад нейчымі нагамі, у нечый твар — раса з нанізаных на нізкія галіны лістоў. Задыхаючыся ад надзей, нехта кінецца да нейчых ног і будзе цалаваць хі, пазьбіваныя аб карэньні лясных сьцяжын...

Пазьней абодва, стаміўшыся не глядзець адзін адной у вочы, разыйдуцца. — Узаемнай адзіноты вельмі мала для ўзаемнага каханьня.

Але на золку ў настылым лесе ўсё таму ж адчайнаму клічу сьвятататнічаць на цьвінтары немачы!

Нейкая казка-блюз

Аднойчы я цябе прыдумаў,
аднойчы я цябе сасьніў —
і вочы, што імглеюць сумам,
і вусны колеру суніц,
і трапяткую ружу сэрца,
і чорных валасоў павой...
Калі ня хочаш мне сустрэцца
дык мроіць пра цябе дазволь.
У нейкай з казак Беларусі —
я ведаю — ты мусіш быць
і марыць пра каханьне мусіш.
А ў ім — і шчасьцейка набыць.

Тады чаму табе ня сьнюся?

Аднойчы ты мяне прыдумай,
аднойчы ты мяне прысьні —
І вочы, што імглеюць сумам,
і вусны колеру суніц,
і трапяткую ружу сэрца,
і чорных валасоў павой...
Я здолею табе сустрэцца,
адно час марай запаволь.
У нейкай зь беларускіх казак
я ведаю — там разам быць:
ці бэрхацца ў каханьні разам,
ці разам адысьці ў нябыт.

А шчасьцейка — не абавязак.

Альбомная лірыка
1984 – 1996

I.I.

Ў краіне гэтай, зусім чужынскай,
што лашчыцца да падножжа Альпаў,
я так сумую па нашым Мінску,
па нашай роднай Рутэні Альба!
Я так сумую па нашых стрэчах!
І ў снах забэрхаўшыся, штоночы
шукаю ў альпаўскай той сінечы
блакіту Вашых анёльскіх вочак.
Яшчэ, напэўна, нам будзе шчасьце,
але за дні расстаньняга болю,
баюся, раптам мы нешта страцім
ці напаткаем чужую долю.
Адна спадзеўка: як існы вернік,
замольваю, быццам грэх, расстаньні:

хай дасьць Вам Божа Каханьне й Вернасьць,
а мне даручыць Ваш лёс астатні...

* * *

Englische Garten[1],
Englische Garten, —
думкі тасуеш мае, быццам карты.
Думкі тасуеш, а не здаеш,
быццам казырныя, быццам свае.
Толькі адной завалодаць ня можаш,
хай сабе нават па літасьці Божай:
думкаю пра беларусачку Іну.
Ой, дачакаешся, прыйдзе часта, —
курчыцца будуць deine сьцяжынкі
ды пад абцасікам Інінай Інкі.
Мне, браце, можаш паверыць тым часам —
я ўжо з паўгода пад ейным абцасам...

[1] "Англійскі сад" (ням.) — буйнейшы гарадзкі парк у Мюнхене, Германія.

* * *

Мой дзень яшчэ не стаў тваім.
І я зьляпіць спрабую сьнежку
з хвілін —
але няўдала нешта...

І меней застаецца дня,
чым нашай веры ў нашу вечнасьць.

* * *

Big Ben[2], і перад ім пляц повен,
людзей — як у гадзіну пік.
Але што б горад гэты мовіў,
калі Ben стаў бы not so big?!

[2] "Вялікі Бэн" (англ.) — лонданская славутасьць, знакамітая вежа над будынкам брытанскага парламенту

Беларусам
на 71-я ўгодкі Саюзу

Ні волі, ні долі.
І слова "няма" —
Як нота для роспач-мелодыі.
Увесь наш набытак — якісь дыямат...
Тому, можа, й мат, што галодныя.

Юрку Сянькоўскаму

...І напіліся. За Радзіму, кажаш?
Якая ёй, даруй, з таго карысьць?
Мы для Яе — байструцкіх жыцьцяў цяжар,
я, малады, і ты, стары.

Бахчысарайскі фантан
15 жніўня 1991 года

Кроплю з фантану сьлёз
спрабую на смак.

Салёная, быццам цела тваё,
сатканае на калаўроце хваляў Чорнага мора.

Тут Пушкін ня ведаў меры,
кроплю ў бурлівым ручаі раствары́ў.
Хіба ж магчыма праз столькі гадоў
згледзець яе ў плыні?

Да болю ўзіраюся,
аж раптам:

Солана. Чорна ў вачох ад сьлёз.
Ханскіх?

Бахчысарайскі фантан
Замест страчанага

Павольна ступаем,
не спалохаўшы цень паланянкі:
па кіліме крокі нячутныя.
Аж млосна чакаць,
покуль скоціцца долу сьлязінка —
празь вякі шлях далёкі...

Тут Пушкін ня ведаў меры,
кроплю ў бурлівым ручаі растварыў:
мурыну вады — чым болей.
Ці ж згледзець яе ў хуткацечнай плыні?!.
Вочы баляць узірацца.
Аж раптам:

Тыраніі Тваёй Прыгажосьці нямашака межаў!

**Тры музы,
падуладныя зіме,
і чацьвёртая — мне**

І.Л.

*Бы палатно на мальбэрце,
леглі на горад сьнягі.
Гэта за фарбы бярэцца
Сьнежань Ваш дваццаць другі.
Кропка — мадэль Сусьвету.
Рыска — і вось ён, я.*

*Вашы тым часам партрэты
малююцца спакваля.
Затое пасьля як іскрацца
ў танцы сьняжынкі ля Вас!*

*Сьнежань, якому за дваццаць,
усё ж мастак маляваць:
як тонка выпісвае стан Ваш,
як правільна цені кладзе! —
Ўздымае сваім мастацтвам
віхуру маіх надзей.*

*Яна ўвесь горад агорне,
сьпявацьме ў Ваш гонар гімн...*

*Сьнежань дваццаць другі
круціць пачуцьцяў жорны.*

*Ісьціны горкі смак:
мельнік ён, а не мастак.*

Радкі,
што засталіся ў нататніку

Вецер усіх падмане —
сьціхне, нібы пакіне:
яснавяльможная пані
йдзе па кіліме.

Ноч на дыбачкі стане,
зор назьбірае жменю —
яснавяльможная пані
сядзе ля тога агменю.

Гэта — ня сон-насланьне,
гэта — дзея маленьня:
яснавяльможная пані,
я перад ёй на каленях:

— Думкі пра Вас — сутана.
Зьніч Ваш — мая сьвятыня,
яснавяльможная панна,
хаты маёй гаспадыня.

Верш мой ані ня маніць, —
хіба ж пачуцьці хлусяць?
Яснавяльможная пані,
пані маёй Беларусі.

Мары, стрэчы, расстаньні —
наканавана гэтак,
яснавяльможная пані,
пані майго Сусьвету.

Лёс Ваш — нібы нататнік,
я ў ім — верш пра каханьне...

Яснавяльможная пані,
выкрасьліце астатніх.

Валодзю Чарнякову
ў апошні дзень перад войскам

Няхай трымціць у промнях ранак
і, як бывае па вясьне,
хай гоіць сонца тыя раны,
што мелі мучыць нас пазьней.

Ды перш чым выйсьці за парогі
і рушыць сьмела удалячынь,
давай прысядзем — на дарогу —
і — на сустрэчу — памаўчым.

Наперадзе — гады, не хвілі,
рыхтуюць нам сіло падзей...
Пакуль стае на роспач сілы,
хавай у сэрцы гэты дзень.

Зірні за шкло свайго вагона,
запомні кожны рух хутчэй —
сяброўскі сьмех, вакзальны гоман
І смутак матчыных вачэй.

Мы пройдзем шмат дарог і сьцежак,
у хвілях зьлічым два гады,
адслужым годна, як належыць,
І зноў сустрэнемся тады.

Зь сябрамі на кватэры нейчай
удзень, увечар ці ўначы
мы вып'ем, браце, за сустрэчу
і аб дарозе памаўчым.

Квазімода — Эсьмеральдзе

Слухайце,
у сабора — высокія вежы.
Зь іх упаўшы, і самы спрытнейшы
мо душу аддасьць Богу раней, чым
дакранецца,а да маставой.

Слухайце,
калі Вам будзе трэба на карту
сьмерць чыю — зараз ці можа заўтра,
я, для пекла і рая нyварты,
зразу кінуся ўніз галавой.

Слухайце,
нельга мне заставацца тут доўга.
Нас абодвух засьпела аблога:
прыгажосць і пачварства — ад Бога,
іх ні ўкрасьці, ні вымаліць.

Слухайце,
хай сабе і нямоглы калека,
я падобны на чалавека!
Я спазнаю — дарма, што ня лекар, —
што ўва мне гэтак моцна баліць!

Слухайце...

Сяргею Ясеніну

Лепіць зь цемры жудасныя цені
страх, што сьвет ад страхаў зьбервянеў.
Сумна безь цябе, Сяргей Ясенін,
па сьсівелай "от страстей" вясьне.
Надакучыла зубамі лёсу
грызьці мар сваіх счарсьцьвелы хлеб.
На душы — пачуцьці пылным стосам.
Роспач — хоць пад абразамі кленч...

Нотны аркуш
1991 – 1994

Канодумка Кастуся Каліноўскага

Як варта піць і ваяваць — дык адно за наскі край,
зьнявечаны, зьняважаны панаваньнем прышлых
зграй.

Хай,
хай апошнім будзе год няволь!
Узьнімай
над Радзімай бел-чырвону-бель!
Суцяшай
сьвентай помстаю нязгойны боль свой!
Гэй, гэй, гэй, дзецюкі,
до' зьбіраць медзякі! —
Свабоду не купіць!
Гэй, гэй, гэй, дзецюкі,
лёс нам выпаў такі —
пара трымаць іспыт.

Іспыт на права называць сябе й сваіх дзяцей
імёнамі гаспадароў, а не рабоў ці гасьцей.
Хай,
хай апошнім будзе год няволь!
Узьнімай
над Радзімай бел-чырвону-бель!
Суцяшай
сьвентай пометаю нязгойны боль свой!
Гэй, гэй, гэй, дзецюкі,
до' зьбіраць медзякі! —
Свабоду не купіць.
Гэй, гэй, гэй, дзецюкі,
лёс нам выпаў такі —
пара трымаць іспыт.

Хай,
нам каханыя даруюць хай,
не пра іх
мары, дзеі, сны і помяны, —

нам баліць
гэты ворагам зьняволены
край.

Гэй, гэй, гэй, дзецюкі,
до' зьбіраць медзякі! —
Свабоду не купіць.
Гэй, гэй, гэй, дзецюкі,
лёс нам выпаў такі —
пара трымаць іспыт.

Крывіч

Ехаў крывіч цёмным лесам.
Ехаў, ногі з возу зьвесіў.
Ехаў крывіч на кані.
Ехаў, песьню пад нос бубніў.

Ехаў крывіч цёмным лесам.
Зла не рабіў ні Богу, ні бесу.
Ехаў крывіч на кані —
ні нажа, ні стрэльбы ня меў, ані.

Ехаў крывіч цёмным лесам.
Пугай лісьце з дрэў атрэсаў.
Ехаў крывіч на кані —
на яго напалі маскалі.

Ехаў крывіч цёмным лесам.
Маскалёў было тых, можа, зь дзесяць.
Ехаў крывіч на кані,
ўзяўся пугай сябе бараніць.

Ехаў крывіч цёмным лесам,
гнаў маскалёў праз усё Палесьсе.
Ехаў крывіч на кані,
гнаў маскалёў тры ночы, тры дні...

Прэч, маскале, зь белых крэсаў! —
Едзе крывіч цёмным лесам.

Гімн беларускіх скаўтаў

Абяцай, разьведчык, справы добрыя.
Цяжкі шлях ляжыць перад табой.
Глянь жа сьмела ў далі невядомыя,
будзь бадзёры целам і душой.

Абяцай, абяцай, абяцай,
Заўсёды абяцай.

Шмат людзей, гаротных і абражаных,
бараніць іх надышла пара.
Ты, разьведчык, сьвята абавязаны
быць на варце праўды і дабра.

Абяцай, абяцай, абяцай,
Заўсёды абяцай.

Ганьба тым, хто небясьпек спалохаўся
раўнадушны да людзкіх пакут.
А табе, павер, пад сілу праца ўся,
за цябе — і Бог, і родны кут.

Абяцай, абяцай, абяцай,
Заўсёды абяцай.

Пасьпявай да хворых і да кожнага,
у каго ратунку ўжо няма.
Абяцай імкнуцца да прыгожага.
Гонар май — і клятвы ўсе стрымай.

Абяцай, абяцай, абяцай
І гонар май — стрымай.

Шлюбная ноч

Раманс

Не папракай мяне каханьнем,
на тэмперамент мой не наракай,
бо і ў самой пачашчана дыханьне,
чакае дотыкаў рука.

Ня важна, хто вясельны сьведка —
ім зроблена ўсе, як мага:
і неба — ў зіхатлівых сьвечках,
і цішыні гучыць арган.

Пад абразамі ночы ўкленчым:
Сусьвет — вось нашая царква.
Дазволь жа, адхіліўшы венчык,
бы першы раз, пацалаваць.

І цені ўсіх зямных мелодый,
бы птушкі, узьвіюцца ўверх.
І толькі гэтай ночы слодыч
у нашы душы ападзе.

Не папракай мяне каханьнем,
на тэмперамент мой не наракай,
бо і ў самой пачашчана дыханьне,
чакае дотыкаў рука.

* * *

Дагарае дзяньніца лучынай
па-над нашай маленькай Айчынай.
Пры сьвятле яе штопакаленьня
нас вучылі навуцы маленьня
то багам, то царам, то ідэі —
сьвятататнічаць і сьвятадзеіць...

Беларусы, —
ні ў шчасьці, ні ў скрусе
ні пагрозы, ані спакусы
нашай мары не запарушаць,
спадзяюся!
Растулем жа зьнямелыя вусны,
наталем жа змарнелыя душы
Беларусьсю,
беларусы!

Дагарае дзяньніца лучынай.
Час, калі нават вера — злачынства:
абразам — покуці, а ня сэрцы,
для пасадаў — гарышчы ды сенцы,
а ідэі — ня болей, чым сродак
адраджэньня ці скону народа.

Дагарае дзяньніца лучынай.
Ноч сьцякае расой на лагчыны.
Ноч сьцякае расой на пагоркі —
адчуваеце смак ейны горкі?
Хай жа высушыць дзень гэту горыч
шматвяковай ганебнай пакоры!

Дагарае дзяньніца лучынай
па-над нашай маленькай Айчынай...

Пагоня ізноў

Мінаюць вякі, а ў народу майго
ні шчасьце, ні гонар ня большае —
чужынскага хлеба ў чужынскіх багоў
чужынскаю мовай выпрошвае.

Пад пропаведзі камуністых айцоў
і з гімнамі ўяўнай свабодзе
упэўненым крокам ідзе ў небыцьцё
магутны калісьці народзе.

Пагоня, ізноў надыходзіць твой час,
дык здрады нам не даруй:
каня — наўскапыт і замахі мяча —
за Існую Беларусь!

Катуе-лютуе дзяржава-турма,
са сьцягу серп-молат ашчэрыўшы,
і блякне валошкавы дыямант —
аздоба ў кароне імперыі.

Але беражэ Беларусь Белабог! —
Каб зьнішчыць зь зямное паверхні
ўсіх тых, што Радзіме маёй чыняць боль,
імчыцца з-пад Грунвальда верхнік.

Пагоня, ізноў надыходзіць твой час
з адплатаю не марудзь:
каня — наўскапыт і замахі мяча —
за Вольную Беларусь!

Песьня пра яшчэ адзін падзел сьвету

Крыгі слоў тваіх раняць, бы помсьцячы,
мной аголены бераг душы.
Ты мяне пакідаеш апоўначы:
цьмені ростаняў — быццам крыжы.

Але — няхай сабе! — бывай,
я быў шчасьлівы, хоць часова:
у снах і марах — цалаваў,
наяве — ад пяшчот ахоўваў.

Ды найлепшай ад шчасьцяў замоваю
будуць мне твае мары аб іх —
у хвіліны адлігі зімовае
і ў пару пачуцьцёвых адліг.

Тады — няхай сабе! — бывай,
я выканаў свой абавязак:
бы той стары і добры бай,
табе панарасказваў казак.

Але ж ты ім ані не паверыла,
але ты абсьмяяла мяне...
Хіба не абыдуся бязь вераду
па тых днях, што прымроіў раней?

Таму — няхай сабе! — бывай,
я дасягнуў нарэшце мэты:
з душы пазрэзваны дзірван
ніколі не ўзгадуе кветак;
наўрад ці ўзьнікне прыгажосьць,
як марамх сабе ні пляскай, —
я ў гэтым сьвеце стаў мяжой
паміж рэальнасьцю і казкай.

Беларуская ламбада

Ахінула нас ноч сваімі веліч-крыламі,
выслала пакой цемры ды цішы пярынамі.
Сёньня для нас існуе цэлы сьвет,
але хіба ж ён нам патрэбен? —
Колькі магчыма пачуцьці хаваць
пад ягонай маралі зрэб'ем?!

Адмайляемся ад цнаты і ад распуснасьці,
каб настой пяшчот піць сьвятымі вуснамі.
Мой пацалунак — як верш пра Цябе,
столькі шчасьця ў ім і надзеі!
Я перад зьнічам каханьня свайго
ўсё жыцьцё гатоў сьвятадзеіць!

Нашых целаў два месяцовых прамяні,
піша імі лёс казку пра цябе і пра мяне...
Сёньня для нас існуе цэлы сьвет,
але хіба ж ён нам патрэбен? —
Колькі магчыма пачуцьці хаваць
пад ягонай маралі зрэб'ем?!

Дыпломная

Бывай, студэнцкая вольніца!
Навукі граніт, мацней,
бо іншыя прыйдуць з вуліцы
юнацтва — за нас спрытней
да Альма матэр за ведамі.

Бывай, студэнцкая вольніца!
нішто ня ў стане стрымаць
мае пакаленьне выльецца
туды, дзе трон і турма
чакаюць, хто іх наведае.

Бывай, студэнцкая вольніца!
Міне разьвітальны абрад —
наўрад ці жыцьцё запаволіцца
шпарчэй пацячэ наўрад;
але абмялее, ведама.

Сягоньняшні вечар-медыум,
напэўна, таму віной,
што нашыя сэрцы поўняцца
пачуцьцяў лёгкім віном...
Бывай, студэнцкая вольніца!

Практыкаваньні
ў пачуцьцях
1996-1997

<u>Г е к з а м е т р ы</u>

На Пакровы

Дрэвы — васковыя быццам
Нейкай вяршаліне ўспыхнуць,
Ды не сьпяшаецца сонца
скончыўся год паляводчы

Поўніць паветры і сэрцы
Мала мужыцкага веку
Ледзь раскурылася люлька,
дым тытунёвы сплывае

у ранішняй нерушнай золі.
здаецца, праменя даволі.
адсунуць туманаў фіранку —
і на беларускім фальварку.

пранізьлівы восеньскі смутак.
дазнацца, за што і чаму так.
— мінаючы выспы і ляды,
на бераг ягонай Элады...

Належнае Амуру

Хай ты ня першым слывеш
(праўда, з прычыны адной:
а паспрачацца з табой
можа ня кожны з багоў,

Стрэлы свае ты трапней,
Жарсьцяў настоем п'яніш
І перамогу заўжды
Церпіць уладу тваю

Людзі да зьніча нясуць,
моляць, Амур, у цябе
Не пакідай жа душы —
бо гэтак важна глухім

між багоў старажытнага сьвету
толькі дорыш і не адбіраеш),
ва ўладарстве над чалавекам
зазываючы нават і раем.

чымся Марс ваяўнічы, пускаеш,
лепш славутага Вакхава зельля.
без дазволу Вікторыі маеш.
сам Юпітэр — у небе й на землях.

ахвяруюць уласныя сэрцы,
заступіцца хаця б за пачуцьці...
ні адзінай — на зьед паняверцы,
ведаць, што іх астатнія чуюць!

Нагавор на навальніцу

элегічны двуверш

Вецер шалёны прынёсься адкульсьці з чужынскай старонкі —
вусьціш чужынскіх старон вецер шалёны прынёс.

Перад сабою прыгнаў ён табун неаб'езджаных хмараў —
Белыя землі спустошыць хмары з чужыны прыгнаў.

Біў капытамі па руні, біў неміласэрна так градам —
потым бы кожны сказаў: біў капытамі табун.
Мала надзеі на тое, што ўсходы узьнімуцца з часам
мала надзеі на тых, трэба чакаць веснавых.

Замова ад памяркоўнасьці

Паўстань, народ, з каленяў,
пакуль у венах шчэ
мінулых пакаленьняў
кроў вольная цячэ.

Выходзь, мужык, з-за плоту,
суседа падбухтор —
зваюй сабе свабоду.
Калі не ты, дык хто?

Май гонар! Колькі ж можна
ў галечы гнуць сьпіну?!
Здабудзь сабе заможнасьць,
ану!

Адрынь чужую мову,
пакінь на час гарод,
каб жыць пачаць нанова —
паўстань, народ!

Х о к у

Узыход сонца

* * *

Тоне мурашка
ў лужыне людзкай крыві.
Сьвет у жалобе.

* * *

Раскрышаны хлеб.
Брудны асфальт кірмашу…
Пакінь вараб'ям.

* * *

Стары адпачыць
сеў на сотай прыступцы.
Апошні паверх.

* * *

Падае зорка,
абы збылося тваё.
Пасьпей загадаць.

* * *

Гнецца сьцябліна
пад цяжарам страказы.
Летняя сьпёка.

* * *

Водар чаромхі
плыве па-над вёскаю.
Човен дня повен.

* * *

Брудны бульдозер
бадаецца з гурбаю.
Горад пад сьнегам.

* * *

Столькі памылак
зроблена мной пасяньдзень.
Нельга закрэсьліць.

* * *

Наліты яблык
высьлізнуў з лап галіны.
Разаб'ецца ўшчэнт.

* * *

Напішаш хоку —
і ўжо ўважаеш сябе,
няйнакш, японцам.

* * *

Дзяцінства йдзе дзыбастаю хадой,
маланкаю мільгае маладосьць,
напорыста ступае сталасьць
і з кульбаю кульгае старасьць...

Так, з рознай хуткасьцю, але ў адным напрамку
яны праходзяць, каб націснуць клямку
і расчыніць прад намі дзьверы ў нікуды
і перадаць нас, цёпленькіх, бясконцасьці ў абдым.

Медытацыя
даўжынёй у чалавечы век

Жыцьцё — пара чаканьня шчасьця,
аж покуль сьмерць касой ня шасьне.

* * *

Сястра.
Прыехала з Амерыкі.
Не прыгубіўшы нат віна,
мы зь ею памяці куфэркі
перабіраем да відна.

Ні я, ні мне яна ня вінна
такое ласкі Божае:
клубок сямейных успамінаў,
здаецца, толькі большае.

У ім усе так пераплецена,
заблытана і скручана —
радзіны, хрэсьбіны, агледзіны,
дні нараджэньня, паўналецціны,
у войска провады, заручыны,
вясельлі і адведзіны...

Аж ноч прапахла нафталінам
і дзіўна, састарэла як!
Але, каб сэрцы наталіць нам,
патрэбна вечнасьць цэлая
або адзіная Айчына.

Так і было калісь раней.

...Капціць мінулых дзён лучына,
ад сажы сьлед — адно на мне.

<u>**А к р а в е р ш ы**</u>

* * *

***І на**д золкай дал**іна**й жыцьця сьвецяць зорк**і**—*
***Н**е над кожнаю, а **н**ад маёю з дал**і**н**.*
***А** таму — хай н**а** сэрцы і золка, і горк**а**,*

***І**м ня пера**іна**кшыць н**і**колі нічога, ан**і**:*
***Н**аніжу свае дні, бы **н**атолены сонцам буршты**н**—*
***А** іх столькі на нітк**а**х пачуцьцяў памесьціцц**а**! —*

***І** табе ахвярую карал**і** такія. Вазьм**і**,*
***Н**а жыцьцёвай сьцяжы**н**е — адз**іна** палы**н**,*
***А**д якога каралі т**а**к выйгрышна розьняцц**а**...*

* * *

Іна**кшай новай дол**і** не шукаю **і**ншай дол**і
н**апоўнены мой дзе**н**ь табой ад**н**ою пове**н
а**д гэткага в**іна** м**а**цнее ўласн**а**я в**іна

за тое што хоць нешта ў нас ня гэтак а інакш

Б р а х і к а л а н ы

Век

Санет

Рой
сноў —
строй
слоў—

стос
спраў —
стод
страт —

сьверб
мар —
сьмерць —
марш.

Сьлед —
ледзь.

Пра жыцьцё,
сьмерць
і верш аб іх

Гра-
хі.
Кар-
ван.—
Бра-
хі-
ка-
лан.

Складаю верш, каб паглядзелі
ў тэатры дня Вы тую дзею,
якую зараз я гляджу, —
занадта шпаркае падзеньне
доўгачаканага дажджу

Град
біў:
ад
ніў —
а-
ні.

* * *

Жыцьцё —
асьцё
надзей.

Штодзень —
абы
здабыць
сабе
абед.
Ці ж вар-
ты жарт?
Хай Вам —
царква,
шынок,
вянок.
А мне —
бальней
увесь
Сусьвет.
Калі
таліць
той боль
сабой,
каб воў-
кам выць —
навош-
та Вы?

Уцяць
выцьцём
Вас і —
наўцёк...

Няўцям?
На сьцяг.
Пад ім

баі
і мір
прымі.
Пад ім
стаі
няма-
ла мар —
дарма.
Дар май
зглядзець:
жыцьцё —
асьцё
надзей.

* * *

Ноч стагнала маланкамі,
але,
так і не нарадзіўшы дождж,
сканала.

Прыімчаў спалоханы сьвітанак
і крыкнуў аб ейнай сьмерці.
Мы адкрылі вочы
і салодка пацягнуліся...

Персьпектыва вечара

Распаўзлася пляма ад чырвонага віна
па абрусе неба, аблокамі вышытым...

Вернецца дахаты ноч — злосная жана,
мужа-небараку выжыве.

* * *

Ў дзіцячым вядзёрку неба
пайнютка цёмна-сіняга пяску.
Стары,
узгадваючы сваю маму,
малюе на ім
кульбаю
пажар.

Полымя
абпальвае жылістыя рукі,
але ў выцьвілых зрэнках —
цішыня.

Старому ўжо зашмат гадоў,
ён — амаль вечар...

Н а д п і с ы

* * *

"Вы на гэтым сьвеце госьці", —
мовіць надпіс на пагосьце.
Мы ж ня вохкаем занадта:
пачакае тая хата...

Тавар — Грошы — Адплата

На Шклоўшчыне паставяць пустацелы стод.
Няведама, ці ў некага узьнімецца рука
накрэмзаць колькі слоў на ім — напрыклад, што
зямля такая ўзгадавала Беларусі байструка;
ад байструка ж павагі да бацькоў чакаць — наіў;
і гэты распрадаць сваю айчыну наравіў.

* * *

Закарцела "царскіх паўнамоцтваў"?
Ў Канстытуцыі знайшоў прарэх?
Лепш бы ты сваей "рукою моцнай"
чвэрый толькі свой бабыльскі грэх.

Надпіс
на падручніку па гісторыі,
які прызначылі да зьнішчэньня

Аддаў загад: "Падручнікі пад нож" —
нібы ў сярэднявечча, хутка згрэблі як!

Змагацца з нашых продкаў славай? Што
ні сорам, ані сьмеласьць не патрэбныя.

Для нацыі твой бзык — адно што бзык;
Цанаву вытрымала — і цябе агорае.
Вы зь ім — нібы таблеткі (пад язык)
ад талерантнасьці — дарма што горкія...

* * *

Ну, яшчэ адзін рэферэндум выйграў.
Ну, яшчэ пару Пазьнякоў з краіны выгнаў.
Але ж гэта ня можа цягнуцца бясконца:
пасячы хоць усіх пеўняў, а ўзыдзе сонца.

Мышы пад венікам

байка

У чыёй кладоўцы быў бардак,
няведама.
Да той кладовай
народ мышыны нейк, аднак,
паклікаў пацука з-пад Шклова.

І вось прыпёрся.
Франт франтом.
У кожным руху — прагна сілы.
З узьнятым дагары хвастом,
а на хвасьце — тры валасіны.

Сабраў мышэй і мовіў ім:
— Настала сьветлае сигодня.
Кто ни жалает,
я к таким
использую мандат народный.

Дэкляраваў на ўсе басы:
кладоўку ад катоў ачысьціць,
удосталь сыру й каўбасы
і ступу запусьціць.
Кудысьці.

А да таго ж паабяцаў
яднаньне з катухом,
дзе куры, —
не з-за прыгожага слаўца,
а з-за узьнёслае натуры.

Маўляў, яйцо —
за паўцаны!
А згоды ў пеўня не пытайся,
таму з пытаньнем яйцавым

пазьней, бы "кур во щи", папаўся.

Але —
даволі пра яго.
Я не зь яго хацеў сьмяяцца —
-з электарату, у каго
няма ні розуму, ні яйцаў.

Выключны

байка

Вырас грыб — і думаў: "Зручна
вырас я — ніхто ня рве.
Мо таму, што я выключны
ці што ўзьнік у крапіве.
Трэба ж мець таксама голаў,
каб зьявіцца ў жорсткі сьвет
не ў якімсьці полі голым,
а ў пякучай крапіве.
Дзе ні глянь — шыпы, калючкі...
Скуру з грыбніка сарве.
Мо таму, што я выключны,
месца мне — у крапіве".

Так і згніў, а не дапёр,
што ня рвуць, бо мухамор.

Рэфрэн роспачы

Бездараж.
Тры вякі на бальшак нам ня ўзьбіцца.
Бездараж.
Без дагляду рассохла капліца.
Бездараж —
не дайсьці да яе, каб маліцца.
Пыл пакрыў абразы на паліцах,
патачыў шашаль дошкі парога —
Беларусі далека да Бога
ці яму не да нашай зямліцы —
Бездараж.

Пірыхій перад перамогай

Прыйшла пара — і беларусы сталі ў строй.
Трывогу граюць у варожым стане.
Няйнакш, адчулі наш настрой,
пачулі наш вакол кастроў
ваенны танец.

Мы не хаваем, што рыхтуемся на бой,
і ўсё ж праціўніку не застаецца шанцаў —
бо з Богам мы, бо з намі Бог!
Пара, каб нам Ён дапамог —
ваенным танцам.

Ня трэба нам зямлі і спадчыны чужой,
але свае адваяваць мы ўрэшце ў стане:
ужо зараджана ружжо
і распачаты наш ужо
ваенны танец.

Штандар высока ўзьняўшы над сабой,
мы выступім, як толькі сонца ўстане.
І там, дзе потым прымем бой,
са сьмерцю станчым існы свой
ваенны танец.

Прыйшла пара — і беларусы сталі ў строй.
Плячам прыемны цяжар спакаваных ранцаў.
Адным, Радзіма, нас узброй
і сілы нашыя патрой —
ваенным танцам...

* * *

Niech będie Polska, ktora nie zgineła![3]
И ты, Россия, благословенна будь![4]
Lietuva, ir Tu didvyriu žemê![5]

А Беласток, Смаленск і Вільню
ўсё-ткі прыдзецца вярнуць.

Крыжаверш

Для вас мой верш узор, прычым ня горшы,
бесчалавечнасьці малюе:
"Нябачны коршун кіпцюрамі зор
схапіў Зямлю і пацягнуў праз Вечнасьць"...

---

3 Хай жыве Польшча, якая не згінула! (польск.)
4 І ты, Расія, баслаўленная будзь! (рус.)
5 Літва, і Ты – зямля герояў! (літ.)

* * *

Нанізваю дзён бобкі
на паскі дарог у свой Рым:
на Каляды я — валачобнік,
ў Вялікдзень жа — пілігрым.

Адказы

Жыцьцё? Перапынак у вечнасьці.
Каханьне? Зьнянацкавы вір.
Свабода? Жаданьне на веча йсьці.
А сьмерць — кошт свабоды й любві.

<u>Ц э н т о н</u>

Багдановіч - Беларусь

Ён быў, як месяц, адзінокі:
Самотна жыў, самотна ўмёр...
Упалі з грудзей Пана Бога,
Парваўшыся, пацеркі зор.
Заміж персідзкага вузору —
Зялёны, быццам лёд, холодны небасьхіл.
І месца, дзе няма прастору
Дзеля прыроды буйных сіл.
Душой стаміўшыся
ў жыцьцёвых цяжкіх бурах,
Ад родных ніў, ад роднай хаты
Мужык ідзе, — на сьвітцы латы,
Ў душы гарыць агонь нуды пануры...
Вось сымбаль твой, забыты краю родны! —
Падаюць вішняў цьвяты,
і разносіць іх вецер халодны.

Ёсьць чары у забытым, старадаўным!
Каб загаіць на сэрцы раны,
Каб хоць душой у прошлым патануць,
"Вянок",
Наш родны, забыты ў цяньку васілёк.
Ў блакіце пракладае пуць
Сьвятыня лёгкаю ступою
Венера узыходзіць над зямлёю.
І вулкі Вільні зьзяюць і грымяць.

Кроў к сэрцу. Мана ўсё або не?
Старадаўнай Літоўскай Пагоні
Не разьбіць, не спыніць, не стрымаць!

Першапрафесія

Прыемна пачуць мне, як ляскае пуга
і пошчак нясецца далека над лугам.

Падлетак-пастух гэтак важна ступае,
што кожны дарогу яму саступае. —

Ён самы галоўны сягоньня на вёсцы.
Прысмакі — у ягонай старэнькай авосьцы.

Мужчыны жартуюць: "Дырэктар кароваў".
Жанчыны паводзяць сябе зь ім, як з роўняй.

А ён не зважае. Ідзе, ганарысты
ад усьведамленьня ўласнай карысьці.

Ды толькі мінецца апошняя хата
і разбрыдзецца па выгане статак —
Далоў ганарыстасьць няёмкую тую.
Тут край, дзе ягоныя мары пануюць.

Тут хвілі і хмары — паволі, як можна —
сплываюць за край жытнёвае пожні.

Тут гойдае вецер водар маліны
і думкі рыфмуюцца з гулам пчаліным.
А вочы, а сэрца, пачуцьці і словы
што рух — то пілнуюць, што гук — тое ловяць,
што колер — скрадаюць, каторы ярчэйшы,
і ткуць зь іх да зайздрасьці шчырыя вершы...

Я думаю, што менавіта праз гэта
на Беларусі так многа паэтаў.

* * *

Што жыцьцё? —
Кароткая замінка
перад стрэчаю зь Дзядамі і Айцом.

Гэта разумееш на памінках
І трымаеш доўгае слаўцо.

Васьмірадковік пра аднаго

Хмары ўзялі ў аблогу горад.
Хмары паслалі стрэлы маланак.
Хмары паслалі кулі дажджынак —
і нехта адважыўся ўрэшце на ўчынак:
кінуў глядзець на ўсё з-за фіранак,
выйшаў — і горад прыкрыў сабою.

— Учынак бязглузды, бо ў тым іншаверцы
білася гэтага гораду сэрца.

* * *

Дваццаты век сыходзіць у нябыт,
а Беларусь усе на раздарожжы:
вагаецца, раздумвае, абы
не памыліцца з выбарам. А Божа!

Настаў яе на існы шлях, на той,
дзе самаіснасьці сьвяты настой
не кружыць галаву, а надае адвагі.

Дай ей глынуць свабоды з той біклагі,
што вольныя пілі, а не рабы.—

***Дваццаты** хай сыходзіць у нябыт...*

Стары беларус

З душы яго, латанай-пералатанай,
шчасьце — быццам пясок праз пальцы.
Думкам яго пра зямельку сваю і пра хатку на ёй
доўгай сівой барадой целяпацца.

Коціцца бору сонейка жыцьцядайнае,
хіліцца долу жыцьцейка чалавечае...

Бэрхайся, брат, між доляй таннай і тайнаю,
покуль табе ня тыцнуць у рукі сьвечкаю.
Божа дазволіць — там, за мяжой тагасьветнаю,
зьведаеш нешта, дзеля чаго пакутаваў, —
сьветлае,
сутнае,
суднае.

Deja vu

Ад чаго так сьціскаецца сэрца?
Хто яго пачуцьцём гэтак выцяў?
Быццам птушка з грудзей маіх рвецца
да нязьведаных іншымі высяў.

Раптам мала там стала ёй месца.
Не глядзіць, што падманнае выйсьце.
Ад чаго ж ува мне ёй няймецца?
І якой яна прагне карысьці?

Зерне мар сыпаў шчодра з кубельца,
з рук паіў — сон ніводзін ня выцек.
Чым жа нейкае дробнае шкельца
вабіць птушку — хто-небудзь, скажыце!

...Непазьбежна. Аб шкло разаб'ецца.
Вось фінал звышэфектны для жыцьцяў.

* * *

Туга
аднекуль да хаты маёй прыблудзіла.

Уга,
як доўга нічыйнай па сьвеце хадзіла!
А тут
за гаспадара чамусьці прызнала.
Пакут
жабрацкую торбу пры мне разьвязала.
У кут
паставіла кій свой; відаць, што надоўга.
Пакуль
ня выжыве з храму надзей маіх Бога.
Аднак
я вучаны ёю, і ўжо неаднойчы. —
Адзнак
ад гэтай вучобы — як іклаў ад воўчых.
Адно
хай сонца кране край нябеснае сьферы.
На дно
нябачнай рачулкі сьцякуць кроплі цемры.
Збуджу,
падам ейны кій, правяду да парога.
Згаджу
ў дарогу з тугою нябогу якога.

А не —
ізноў хай нічыйнай па сьвеце паходзіць.
Мяне
дастала яна сваей вернасьцю, годзе!
Курган
нязьдзейсьненых мараў зь мяне неважнецкі.
Туга
дарэмна знайсьці тут прытулак імкнецца.
Дарма
аднекуль да хаты маёй прыблудзіла.

Няма
надзей у яе на мяне — ні адзінай.
Аднак
за гаспадара прызнала чамусьці…

А як
бадзягу ва ўласную хату ня пусьціш?

* * *

Жнівеньская ноч на Беларусі!
Хто пазычыў ёй каралі зор?
Хто вянок сплёў асаковы — мусіць,
востры, быццам у касы лязо?!
Дзе яна ўвабрала гэткі водар,
што аж кружыць галаву маю?

Ачуняць каб, у крынічных водах
вобраз ейны вуснамі лаўлю.

П'ю. І смагу наталіць ня ў стане,
адчуваю, што раблюся каняй.

І назаўтра аб дажджы малю,
па намаляваным небасьхіле
крэмзаючы неслухмяным крыльлем.

Вострым, быццам у касы лязо.

Асацыяцыя з птушкамі

Спуджаныя мною, жоўтыя лісты
разьлятаюцца з-пад ног — зьнянацку.

Шкода, што на дрэвы ім ды на кусты
ўжо ня ўзьняцца.

Я — міжволі кінуты сюды
ў гэты парк і гэты сум жабрацкі...
Надакучыў лёсу за гады —
вось і быў ім кінуты, як цацка.

Спуджаныя мною жоўтыя лісты

Калыханка

паэма

1990 - 9 красавіка 1991

Той, чыё каханьне наталяла мяне натхненьнем

Будзе поўнік глядзець з-за фіранкі,
будзе швэндацца вецер ля хат...
Прасьпяваю табе калыханку,
як пачну цябе калыхаць.

Голас грубы, ды жарсьці ён повен—
нават мар за ім не схаваць:
на маёй, беларускай, мове
немагчыма няшчыра сьпяваць.
І калі хто ў тутэйшым народзе
адцураўся яе зусім —
з-за таго, што слоў не знаходзіў,
— тых, якімі зручна хлусіць...

Ледзьве чутна табе прасьпяваю
аб ракіце і лесе наўкол,
а каб спаць не надумала з краю,
напалохаю мо ваўком.

Беларускі воўк ці тамбоўскі,
усё роўна сьвету чужы:
вочы — дзьве незагойныя болькі,
іклы — кіпці ягонай душы.
Пнецца вывыць сябе ён вонкі,
ды за ноч — ці ж яму пасьпець?
Зьвер, ды й толькі. Адно што ня свойскі
рук ня ліжа і пойла ня п'е.

...Калыханка цяжарыць вейкі, —
пад яе засьне і Пан Бог.
Сьпі і ты. Сны — найлепшыя лекі.
Сьпі, бо ява — нязгойны боль.

Добрай ночы! А я апрануся
і падамся з хаты хутчэй,

толькі вось няхай дакрануся
вуснамі да тваіх вачэй.
Хіба ж ёсьць больш існае нешта?
Я кахаю — кахай і ты,
нават заўтра, калі прачнешся,
а мой ложак будзе пусты.

Ды пакуль яшчэ тую дзяньніцу
дзень схавае сабе пад крысо,
хай табе пра мяне прысьніцца
моцны, самы прарокі сон.

Ціха-ціхенька выйду з хаты,
быццам злодзей ці дабрадзей.
Здэцца, сёнач нейкае сьвята?
Дык чаму ня бачна людзей?
Вёска кінута імі ў немач,
як скарынка чэрствая ў гразь;
ціш і цемра. Вось толькі неба
жмурыць вочы зьвярыных зграй.

Сон, што ноч каменьні шпурляцьме
на бальшак, па якім іду, —
нават у месяцовай зацьме
іх ня бачна, як на бяду.

Да крыві пазьбіваю ногі,
перш чым стрэцца — за вёскай ужо,
у ляску ля самай дарогі —
хоць з адною жывою душой.
Крыкну: "Браце, чым гоіш верад?
Цудадзейнаю кветкай ці не?".
А сустрэчны, зірнуўшы зьверам,
іншай сьцежкай мяне абміне.

Як табе за мяне балюча!
Каб хоць неяк дапамагчы,
схопіш сном сваім за калючкі

тую зорную далячынь.

Путацьмуся ў павоі сьцежак
і чапляцьмуся за рукаў:
— Пачакай, удваіх лягчэй жа
кветку-папараць адшукаць!
Надакучу, дык ён адмовай
штурхане мяне злосна прэч:
— Каб дзяліць яе на паловы,
пашукай больш танную рэч!

Сколеш сьненьне аб голыя голкі,
а сарвеш і мне падасі
дзьве найбольш яскравыя зоркі
зь Леанідаў Белай Русі.

...Будзе поўнік глядзець з-за вяршалін,
будзе сноўдацца вецер за мной.
Мне гадалкі заўжды пагражалі
адзінотай на сьцежцы лясной.
Я нічога тут не шукаю —
цемру п'ю, каб крыўду суняць,
і, хутчэй падсьвядома, блукаю
ад прывіду агня да агня.

Падасі, а ўтрымаць ня ў моцы —
раптам высьлізнуць бобкі зор,
быццам нехта па целе ночы —
да крыві — паласьне лязом.

Блісьне блізка, асьлепіць сабою
бель няведамага зьніча;
каб вось гэтак пад час двубою —
не адолеў бы ўзьняць мяча.
Што за дзіва? Няўжо не на словах
кветка-папараць існуе?
І які такі добры Прова
кросны лёсу майго сную?

Нават і загадаць жаданьне
не пасьпею, — збылося каб, —
як падкоцяцца зораў здані
да мяне вачыма ваўка.

Дакрануся да кволай сьцяблiны,
апяку і рукі, і твар,
а — праз боль — пачну аб адзіным:
"Крэва... Белая Русь... Літва...
Як бы край тутэйшы ні звалі
вы, што кветку дасюль сьцераглі,
майце хоць сьлязiначку жалю:
дайце волю гэтай зямлі!"

Зьвер пачне, утаропіўшы пагляд,
мне руку лізаць — страх дражніць...

Мы ад гэтага сну зьнямоглі,
я прашу цябе, хопіць сьніць!

Турзану — адарвецца лёгка,
пырсьне полымем нічыя
кветка-папараць. Буду вохкаць,
па траве качаючыся, —

А НІЧОГА НЯ ЗЬМЕНІЦЦА Ў СЬВЕЦЕ.

...Ты прачнешся ў халодным поце
(страшна, любая. Нават мне),
паратункава кінеш позірк
на пасьцель маю пры вакне —

АНІЧОГА НЯ ЗЬМЕНІЦЦА Ў СЬВЕЦЕ.

— (здагадкаю спатыкнешся
аб нясланы ложак: няўжо
недзе ёсьць больш існае нешта,
калі я ад цябе пайшоў?..

Стамлюся на шляхах Айчыны,
вярнуся да цябе падслухаць мары
і душу залатаць —
маўляў, даруй, пусьці ж у хату...

А ты мне дзьверы не адчыніш.
Ці ж верыць? — Мне, гаспадару!
Абразамі душу ашчэру,
а ты — не адчыняй мне дзьверы,
ніводнай мары не даруй.

...Пастаю хвіліну на ганку
і падамся ў прочкі ізноў.

Засьпявай па мне калыханку,
закалыхваючы сыноў.

Нахлусі, што бацьку ўся вёска
па Радзіму выправіла,
баславеньнем людзкім і боскім
памяць пра яго спавіла,
а пасьля ўсьлед глядзела моўчкі.
Толькі нейкі адзін стары
загаворваў ад іклаў воўчых,
ад жаноцкіх вачэй і крыўд.
Не маглі ж яго загаворы
бацьку неяк не засланіць
ад чужынскіх шчасьця і гора,
ад чужынскіх віна й спадніц!

Дакляруй малым, што аднойчы
я прыйду да свайго жытла,
пастаю пры дзьвярох, каб ночы
немач трохі зь мяне сьцякла.

І на покуць пачну хрысьціцца,
і зьнямогла складу на стале
ў велізарных далонях гасьцінцы

мо суніцы, мо "зайчыкаў хлеб"...

Закалыханыя падманам,
хлопцы ўбачаць прароцкі сон:
рукі бацьку ліжа аддана
воўк, жахноцьце сёл і лясоў.

Не палоханы гэткім лёсам,
нехта зь іх усьміхнецца ў сьне...
Сьпі і ты, сон стрымае сьлёзы.
Сьпі, мне ява твая бальней.

Адкасаючыся ад явы,
прашапчы — ці ў жарт, ці ўсур'ёз:
"Як зладзеіць на сьвеце д'ябал —
гэта ён бацьку з хаты зьвёў".

І падумай, ужо празь сьненьне:
— На якіх бы вятрох ні ськівець,
пра які б там край ні пісьменіць,
ад якіх бы мар ні сівець,
а Радзіма — ля роднае хаткі,
дзе радзіна і дзе калыханкі.

Ды пад хмелем чужынскіх абрадаў
сэрцам, вартым акамянець,
я спасьцігну новую праўду,
што Радзіма мая — ўва мне,
калі ёсьць ува мне хоць штосьці,
акрамя самой ягамосьці...

Мо, як воўк, аж да самага ранку
буду выць па сабе калыханку. —
Хіба ж маецца кара пачэсьней,
чым гаіць свае болькі песьняй?!
Хіба ж маецца кара

Зьмест

Гаворыш, а словы тваe ні аб чым
Мне дзяўчына чытае вершы
Маёй ноччу
Выбягаю, расхлістаны, зь інтэрнату
Гукаю шчасьце
Маўчыш. Душа нібы лядо
Мой дзень твайго анёла
Я шукаю апошнія ружы
Сэрца маё палоніць
"Як не хочацца мне пакідаць гэты дзень!.."

Амаль што белыя ночы
Кладзецца зер пачуцьцяў паўз царкву
Удзень, калі цьвіла вада на рацэ Вялікай

Крывыя люстэркі
Што ты ходзіш за мной, мой ценю
Наўрад ці
Толькі казка

Содні

Стрэмкі

Міжрадкоўі

Родны склон
Эпітафія выбарам

Кроплі шчасьця
Не, ня веру, што сустрэч ня будзе
Ты мяне вінаваціш ізноў
Усё было гэтак падобна на сон
Першы санет
Я заракуся больш кахаць
На сьвітаньні прачнуся спалохана
Парушальнікі немачы
Нейкая казка-блюз

Альбомная лірыка